

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ Α΄ ΣΕΙΡΑΣ
(Β΄ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ 2021-22)

Μάθημα: ΛΟΓΙΚΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Γ΄ Λυκείου (κωδ. μαθήματος: Γ073)

Σημείωση: Όπου «σ.» η σελίδα αναφέρεται στο βιβλίο: Στ. Βιρβιδάκης, Βασίλης Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, *Αρχές Φιλοσοφίας*, Β΄ Γενικού Λυκείου ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ- «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012 και όπου «σ.*» η σελίδα αναφέρεται στο βιβλίο: Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, *Αρχές Φιλοσοφίας*, Β΄ Ενιαίου Λυκείου, ΥΕΠΘ-ΠΙ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002.

ΜΕΡΟΣ Α΄ (Μονάδες 2X10=20)

A1.

1. β (σ.* 151) [Μονάδες 2]
2. δ (σ. 242) [Μονάδες 2]
3. α (σ.* 138) [Μονάδες 2]
4. ε (σ.* 141) [Μονάδες 2]
5. γ (σ.* 135) [Μονάδες 2]

A2.

- α. Λ (σ.* 138) [Μονάδες 2]
- β. Λ (σ. 181) [Μονάδες 2]
- γ. Σ (σ. 191) [Μονάδες 2]
- δ. Σ (σ.* 137) [Μονάδες 2]
- ε. Σ (σ. 194) [Μονάδες 2]

ΜΕΡΟΣ Β΄ (Μονάδες 4X10=40)

B1. Η ελευθερία μπορεί να νοείται με αρνητική σημασία, εφόσον δηλώνει απλώς απουσία εμποδίων ή καταναγκασμού, έτσι ώστε να μπορεί να πράξει κανείς όπως επιθυμεί. Ωστόσο, μπορεί να παρουσιάζεται και με θετική σημασία, εφόσον αναφέρεται στη δυνατότητα του υποκειμένου να εξασφαλίσει τα μέσα που θα του επιτρέψουν να καθορίζει τη ζωή του αυτόνομα. Τα ανθρώπινα δικαιώματα συλλαμβάνονται και αυτά αρνητικά, εφόσον αφορούν στην υποχρέωση του καθενός να μην παρεμβαίνει στη ζωή, την ιδιοκτησία και τις δραστηριότητες του άλλου, αλλά και θετικά, όταν υποδηλώνουν το καθήκον του καθενός να συμπαρασταθεί στην ικανοποίηση των αναγκών του άλλου και στην καλύτερη, κατά το δυνατόν, ανάδειξη των ικανοτήτων του (κατά τη φιλελεύθερη αντίληψη, δίνεται σχεδόν αποκλειστικά έμφαση στην αρνητική σημασία της ελευθερίας και των δικαιωμάτων, ενώ, αντίθετα, σε μία πιο σοσιαλιστική προοπτική δίνεται έμφαση στη θετική σημασία των δικαιωμάτων και της ελευθερίας) (βλ. σ. 181) [Μονάδες 10]

B2. Αναμένεται από τους μαθητές να αναφερθούν σε δύο από τα πιο κάτω σημεία:

Στη μοντέρνα τέχνη αμφισβητείται η υποχρέωση του καλλιτέχνη (α) να επιδιώκει κάποια πιστή απεικόνιση των μορφών στη ζωγραφική και στη γλυπτική· (β) να σέβεται τις παλαιότερες αρχές που εξασφάλιζαν την έκφραση των νοημάτων στη λογοτεχνία· όπως η τήρηση των κανόνων της προσωδίας, της ομοιοκαταληξίας και της λογικής αλληλουχίας στην ποίηση, η ενότητα και η συνέχεια της αφήγησης στην πεζογραφία, η συνοχή της πλοκής στο θέατρο· (γ) τα περισσότερα είδη σύγχρονης τέχνης χαρακτηρίζονται από «αυτοαναφορικότητα» (βασικό θέμα είναι ο ίδιος της ο εαυτός και όχι ο φυσικός, υπερβατικός ή εσωτερικός κόσμος)· (δ) τα μοντέρνα έργα τέχνης διαλύουν τις παλαιότερες μορφές και προσπαθούν να συνθέσουν νέες, κάνουν περιέργους συνδυασμούς υλικών και, πολλές φορές, αξιοποιούν κοινές, καθημερινές καταστάσεις και αντικείμενα που ποτέ μέχρι τότε δε θεωρούνταν φορείς αισθητικής αξίας. Για αυτούς τους λόγους, η μοντέρνα τέχνη φαίνεται σε πολλούς ακατανόητη και τα προϊόντα της ξένα προς αυτό που είχαμε συνηθίσει να αποκαλούμε ωραίο. (βλ. σ. 197-199) [Μονάδες 5]

Πολλοί, μάλιστα, θεωρούν ότι η μοντέρνα τέχνη οδήγησε την τέχνη σε κρίση, ενώ άλλοι κάνουν λόγο για το τέλος της τέχνης. Οι μαθητές/τριες αναμένεται να διαφωνήσουν με αυτή την άποψη, αφού η μοντέρνα τέχνη μάς αποκαλύπτει νέες δυνατότητες και μας υποχρεώνει να επανεξετάσουμε τα κριτήρια της αισθητικής αξίας. Επιπλέον, βοηθά την τέχνη να αξιοποιήσει καλύτερα τις δημιουργικές της δυνάμεις και να συμβάλει στη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων του ανθρώπου, όπως λ.χ. στην ανάδειξη των ορμών του υποσυνείδητου (υπερρεαλισμός). (βλ. σ. 197-199) [Μονάδες 5]

B3. Αναμένεται από τους μαθητές να αναφερθούν σε δύο από τα πιο κάτω σημεία:

Οι διαφορές των εννοιών του «ωραίου» και του «υψηλού», σύμφωνα με τον Καντ, είναι οι εξής: (α) το «ωραίο» έχει πάντοτε κάποιο σχήμα και έτσι προκαλεί την αίσθηση ότι έχει κάποια όρια και περιορίζεται στον χώρο, ενώ, αντίθετα, το αντικείμενο που χαρακτηρίζεται από την έννοια του «υψηλού» δίνει την εντύπωση του ανεξάντλητου που δεν περιορίζεται και δεν φαίνεται να έχει σχήμα· (β) τα αντικείμενα που υπάγονται στην έννοια του «υψηλού» μάς προκαλούν έντονα αισθήματα π.χ. δέος, φόβο, ενώ το «ωραίο» μας προκαλεί ανακούφιση, άνεση και μας γοητεύει· (γ) το «ωραίο» μας δίνει την εντύπωση ότι βρίσκεται υπό τον έλεγχό μας, ενώ το «υψηλό», εξαιτίας του μεγέθους του, όχι· (δ) το «ωραίο» υπακούει σε κανόνες δεοντολογίας και υπάγεται μέσα στην κανονικότητα της φύσης, ενώ, αντίθετα, το «υψηλό» ξεφεύγει από κάθε περιοριστικό όρο και μας δημιουργεί την αίσθηση ότι δεν υπόκειται στη σκοπιμότητα της φύσης. (βλ. σ.* 138-139) [Μονάδες 10]

B4. Ο Νάες πρότείνει μία διάκριση ανάμεσα στη ρηχή και τη βαθιά οικολογία. Η ρηχή οικολογία συγκεντρώνει το ενδιαφέρον της στη μείωση της ρύπανσης, στη συγκράτηση της αύξησης του πληθυσμού της γης, στη συντηρητική εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και στην προστασία των έμβιων ειδών, καθόσον αυτά συνδέονται με την ανθρώπινη υγεία. Θεωρεί, δηλαδή, ότι τα προβλήματα μπορούν να αντιμετωπιστούν με διορθωτικές κινήσεις μέσα στο πλαίσιο του υπάρχοντος μοντέλου ανάπτυξης. Αντίθετα, η βαθιά οικολογία ζητά μία νέα φιλοσοφία (μεταφυσική και ηθική) στις σχέσεις ανθρώπου - φύσης και μία, λίγο ως πολύ, ριζική αλλαγή του

κοινωνικοοικονομικού συστήματος. Η λογική της είναι η εξής: η οικονομία μας είναι μία οικονομία διαρκούς ανάπτυξης: είναι, όμως, αδύνατο να έχουμε απεριόριστη οικονομική ανάπτυξη, όταν ζούμε σε έναν περιορισμένο πλανήτη, με περιορισμένους φυσικούς πόρους. Επιπλέον, η οικονομική - τεχνολογική μας ανάπτυξη γίνεται με έναν γραμμικό τρόπο, αντίθετα με την κυκλική λειτουργία της φύσης. Δεν είναι δυνατό, επομένως, μία οικονομία «δυτικού» τύπου να αντιμετωπίσει δραστικά το πρόβλημα του περιβάλλοντος (υπάρχουν πολλές τάσεις στη βαθιά οικολογία, άλλες ακραίες και άλλες πιο μετριοπαθείς). (βλ. σ. 241-242) [Μονάδες 10]

ΜΕΡΟΣ Γ΄ (Μονάδες 2Χ20=40)

Γενικές Οδηγίες

Γ1. (α) Σύμφωνα με τους θιασώτες της βαθιάς οικολογίας ο ανθρωποκεντισμός είναι καταδικαστέος και επικίνδυνος, αφού δίνει προτεραιότητα στον άνθρωπο, παραγνωρίζοντας την ενότητα της δημιουργίας και την εγγενή αξία των άλλων όντων. Αυτή η λογική επέφερε τεράστια προβλήματα στο περιβάλλον, αφού ο άνθρωπος - ως κυρίαρχος - εκμεταλλεύεται όλες τις μορφές ζωής, τους φυσικούς πόρους κτλ προς όφελός του, θυσιάζοντας τα πάντα στον βωμό της λεγόμενης «ανάπτυξης». (βλ. σ. 243) [Μονάδες 10]

(β) Η παραδοσιακή, ανθρωποκεντρική ηθική έφερε μίαν άνευ προηγουμένου οικολογική κρίση. Ενδεικτικά, αναφέρουμε την καταστροφή του όζοντος, που προκαλεί πολλά προβλήματα υγείας π.χ. καρκίνο του δέρματος, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, τη ρύπανση του περιβάλλοντος στον αέρα, στη θάλασσα, στη στεριά, την εξαφάνιση ειδών, την κατασπατάληση, και άρα εξάντληση των φυσικών πόρων κτλ. Η κατάσταση είναι οριακή και εφιαλτική και ο μόνος τρόπος για να αλλάξει είναι να συνειδητοποιήσουμε ότι πρέπει να αλλάξει άμεσα η σχέση μας με την φύση και να μην ενδιαφερόμαστε μόνο για την οικονομική - τεχνολογική ανάπτυξη και τα υλικά αγαθά (υλικός ευδαιμονισμός). Πρέπει, όπως υποστηρίζουν οι θιασώτες της βαθιάς οικολογίας, να δημιουργήσουμε μία νέα ηθική, να κάνουμε ριζικές αλλαγές και να πάρουμε δραστικά μέτρα, έχοντας κατά νου ότι θα παραδώσουμε τον πλανήτη μας σε μελλοντικές γενιές. Για να γίνουν όλα αυτά, πρέπει να δοθεί έμφαση στην ανθρωπιστική παιδεία και την περιβαλλοντική αγωγή και να συνειδητοποιήσουμε ότι όλα τα όντα έχουν απόλυτη, εγγενή αξία (αυταξία) και όχι σχετική, ανάλογα με την χρησιμότητα που έχουν για μας. (βλ. σ. 240-241) [Μονάδες 10]

Γ2. (α) Ο Πλάτωνας υποστήριξε ότι η τέχνη, και ιδιαίτερα η ποίηση, δεν είναι απλώς άχρηστη, αλλά και επικίνδυνη για την κοινωνική ζωή, αφού μας απομακρύνει από την αλήθεια (η τέχνη αντιγράφει τα αντίγραφα των αληθινών πραγμάτων, των ιδεών) και υπονομεύει τον ηθικό τρόπο ζωής, αφού στα ποιήματα κυριαρχούν οι δολοπλοκίες, οι φόνοι, οι προδοσίες κτλ. Αντίθετα, ο Αριστοτέλης αναγνώρισε την αξία της τέχνης και μίλησε, ειδικότερα, για τον θεραπευτικό για την ψυχή μας χαρακτήρα της τραγωδίας. Ο στόχος της τραγωδίας είναι, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, να προσφέρει στους θεατές τη δυνατότητα να γίνουν καλύτεροι. Αυτό το επιτυγχάνει με δύο τρόπους: (α) μας παρουσιάζει ανθρώπους με καθολική εμβέλεια, ικανούς να αποτελέσουν για μας πρότυπα ζωής και (β) προκαλεί στην ψυχή μας, μέσω του ελέου και του φόβου, την κάθαρση. (βλ. σ.* 134-136) [Μονάδες 10]

(β) Η άποψη αυτή του Πλάτωνα, για την τέχνη και ειδικότερα για την ποίηση, είναι πολύ περιοριστική, αφού η καλλιτεχνική αξία ενός έργου δεν πρέπει να συγχέεται με την ηθική του αποτίμηση. Αν ίσχυε αυτό, τότε θα αποκλείονταν πολλά σπουδαία έργα τέχνης και θα περιοριζόταν πολύ η ελευθερία του καλλιτέχνη. Σε αυτό το σημείο οι μαθητές/τριες καλούνται να καταγράψουν τη δική τους άποψη για τη σχέση ηθικής, τέχνης και καλλιτεχνικής αξίας ενός έργου. Η απάντησή τους μπορεί να εκληφθεί ορθή, εφόσον ο/η μαθητής/τρια θα έχει αναπτύξει τη δική του/της δομημένη επιχειρηματολογία. (βλ. σ. 197) [Μονάδες 10]